

Мета: сформувати уявлення учнів про цінності та їх роль у житті людини; ознайомити учнів з основними аспектами проблеми смерті та безсмертя як фінальних цінностей людини; розвивати вміння учнів визначати зміст понять та їх найважливіших ознак, встановлювати зв'язки між різними поняттями; спрямовувати учнів до роздумів над проблемами смерті та безсмертя.

Тип уроку: комбінований.

Форма уроку: бесіда з елементами дискусії.

Епіграф до уроку:

- Вільна людина ні про що так мало не міркує, як про смерть, мудрість полягає саме у міркуванні не про смерть, а про життя. (Бенедикт Спіноза)

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної діяльності учнів

Робота з епіграфом уроку

- Про що йдеться у словах Спінози?

Учитель оголошує тему, зміст, звертає увагу на основні проблеми.

III. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів

Бесіда за питаннями

1. У чому, на вашу думку, полягає сутність людини?

2. Який зміст ви вкладаєте у слово «цінність»?

Учитель дає можливість зачитати декілька варіантів творів-роздумів на тему «Я», написаних удома.

IV. Вивчення нового матеріалу

Ціннісні виміри людського життя

Бесіда за питаннями

1. Чи можна стверджувати, що, крім цінності людини, існує також її вартість?
2. Чи існують сьогодні вартісні характеристики людини?

Підсумовуючи короткий обмін думками з цієї проблеми, учитель звертає увагу на таке:

- за часів класичного рабства людину розглядали як «живе знаряддя», ціна якого становила близько 30 монет;
- з часів виникнення перших держав відомий феномен проституції;
- в умовах ринкової економіки люди обмінюються на еквівалентній основі плодами своєї діяльності;
- останнім часом виникло чимало проблем, пов'язаних із продажем органів для трансплантації.

— Як це можна оцінити?

Життя і смерть як фінальні цінності людини

Розповідь вчителя з елементами бесіди

— Найбільший дар, який людина отримала від Бога, — це можливість життя.

Але людина — єдина жива істота, яка усвідомлює власну смертність та робить її предметом роздумів. Вважають, що саме культ померлих предків започаткував язичницькі вірування, а згодом і релігію. В античній філософії вперше була здійснена спроба примирити індивідуальну свідомість з невідворотністю власної смерті.

«Теорія» Сократа — Платона

Вчення атомістів-стоїків

Епікур

Смерть розумілася як відокремлення нетлінної, вічної душі від смертного тіла

Смерть — природне і закономірне явище, якого не слід боятися, тому що його неможливо відчувати

Душа зі смертю людини розпадається на атоми і людині тоді байдуже, бо вона нічого не відчуває

У християнському підході смерть — це перехід від одного життя до іншого. Свою віру у воскресіння християни визнають у символі віри: «Очікую воскресіння мертвих і життя будучого віку».

У XIV ст. на Європу насунулися мор, війни, чума, які призвели до того, що тема смерті аж до XVI ст. заступила собою все. Розпочинаючи з епохи Відродження смисловий центр у світогляді європейської людини дедалі більше переміщується з думок про смерть на думки про життя, з потойбічного на

цей світ. Проблема смерті знов повертається у світогляд європейської людини вже у XX ст. внаслідок усвідомлення загальної трагічності, нестійкості людського буття, невідомими раніше страхіттями вмирання. З іншого боку, посилення уваги до проблеми смерті зумовлено досягненнями у сфері геронтології, реаніматології, біології, генетики та інших спеціальних знань, які виявляють нові аспекти науки.

Тривалий час вважалося, що смерть — це зупинка трьох пульсацій життя: роботи серця, дихання, кровообігу. У 70-х роках XX ст. серед медиків одержало визнання визначення смерті як припинення діяльності мозку. Розвиток реаніматології, подальше вивчення процесу вмирання виявило, що немає чіткої межі між життям та смертю. Смерть — природне продовження життя.

Бесіда за питаннями

1. Як ви ставитесь до проблеми смертної кари?
2. Що таке евтаназія? Чи має, на вашу думку, людина право на евтаназію?
3. Чи має право людина вирішувати питання про власну смерть чи про смерть іншого?

Чи можливе життя після смерті?

Учитель. Історія людства пам'ятає безліч варіантів розв'язання проблеми смерті та безсмертя, які зводяться переважно до двох протилежних точок зору.

1. Життя — це однократне буття людини, воно подібно до іскри, що спалахує; після смерті людина зі своєю індивідуальністю і свідомістю перестає існувати абсолютно і назавжди.

2. Після смерті тіла, душа, розум або «Я» відокремлюється від мертвої фізичної оболонки і переходить в іншу форму існування або переселяється в нове тіло; в усякому разі її буття вічне.

Завдяки дослідженням західних вчених-медиків, у тому числі праці Е. Кублера-Росса «Про смерть і вмирання» (1969), книги лікаря-реаніматолога Р. Моуді «Життя після життя» (1976), наприкінці ХХ ст. стався докорінний переворот у погляді на проблему «можливості життя після смерті».

Проблема, що розглядається, нікого не залишає байдужим, тому що твердження «Звідти (тобто з могили) ніхто не повертався» на нинішньому етапі розвитку науки піддається сумніву. У земному житті, в його стражданнях і проблемах є Вищий сенс, який чогось нас навчає, випробовує і загартовує нас задля самих себе в Житті Вічному. І це майбутнє існування залежить від нас самих.

V. Закріплення вивченого матеріалу

Бесіда за питаннями

1. Яким уявляється стан людської душі після смерті у різних світоглядних системах?
2. У чому полягає цінність людського життя?
3. Що таке безсмертя?

VI. Підсумок уроку

Заключне слово вчителя

— Знання про смерть, роздуми про неї необхідні для життя. Життя та смерть невідривно взаємопов'язані. Смерть — це випробування будь-якого сенсу, перед нею людина повинна зрозуміти, навіщо вона живе, чи дійсно її існування є життям. Тільки пам'ятаючи про нерозривність життя і смерті, можна прожити життя та зустріти смерть осмислено, гідно.

VII. Домашнє завдання

Поміркуйте над питанням «Як ви розумієте слова філософів-стоїків “Розмірковуй про смерть, якщо хочеш навчитися жити”?»»